Бары дойдулар пролетарийдара, холбоҥук!

САҤА ОЛОХ

ССКП ЧУРАПЧЫТААҒЫ РАЙКОМУН УОННА НАРОДНАЙ ДЕПУТАТТАР ОРОЙУОННААҒЫ СОВЕТТАРЫН ОРГАНА

Хаһыат 1931 ыл алтыныс ыйтан тахсар

№ 108 (5153) | 1978 ыл, Балаҕан ыйын 9 күнэ, СУБУОТА | Сыаната 2 харчы

СҮӨҺҮ КЫСТЫГЫН КИЧЭЛЛЭЭХТИК ТЭРИЙИЭХХЭ

Кыстык — бу сүөһү иитиитигэр улахан энергэтээх, үтүө түбүктээх кэм. Кыстыгы сүтүгэ суох атаарыы—саталлаах, ыйсаҕай тэрээһинэтэн, үлэһит илии-ин таба аттаран туруоруутан, сүөһү аҥылыгын араас көрүнүөрүн иҥэмтэлээх тыла астаһыытан уонна табатык ороскуоттааһыытан, эрдэттэн кыстык хотонноору үчүгэй хаачыстыбалаахтык өрөмүөнньэһиитэн, сүөһүү күһүнгү тымныыга хачаннарбаттан быһаччы тутулуктаах.

Быйылгы курдук от аҥылыгынан кырымчык дьылга сүөһүү бирэмэтигэр кыстык хотонтуо киллэриигэ уонна эбии аҥылыгынан тиһигин быстанка толору хааччыйыыга оҥуобай болҕомто уурулуохтаах. Субу күннэргэ өрөмүөннүүр үлэлэр бүтэриллиэхтээхтэр. Фермаларга сүөһү бары группаларыгар эбии аҥылыгы баҕэмнэнэр оҕохтор, чаанныр толору булуллуохтаахтар уонна үлэҕэ бэлэмнэнуллуохтаахтар. Баар 70-тан тахса араас КВ-лары өрөмүөннэрэ, сайылыктартан көһөртөөн кыстык фермаларга киллэриллиэхтээх.

Сайыныгы кэмнэ улахан фермалар ахсыы дуҥа, лабыкта баҕэмнэннэ. Итиннэ сибээстээн фермаларга аналлаах звенолары тэрийиэххэ. Киниилэри дуҥаны бытарытар агрегаттарынан, тэйиэр техниканан хааччыйыахха. Маннык звеноолар эбии аҥылыгы көөнньөрөр фермаларга үлэлиир үлэһиттэри кытта бэлэм сибээстээхтик үлэлэһиннэрэ тэриллиэхтээх. Киниилэргэ үлэ төлөбүрүн, дьыл ыарахаттарыгар сөп түбэһиннэрэн, саҥардан көрүөххэ. Кэлимник үлэлиир звеноолар саставтарын бастыҥ рабочайдартан, коммунистартан, комсомолоотуттан, бу үлэ суолтатын дьиҥэхтик өйдүүр үлэһиттэртэн сүүмэрдиэххэ. Итиннэ баҕэмнэммит аҥылык сүөһүгэ толору иҥэмтэлээхтик тиийиэхтэрин ситиһиэхтит.

Быйыл дорохчой аҥылын сүөһүгэ тиксиитэ олус кыра. Маннык баҕаланньаҕа эбии аҥылык быһаарар оруолу ылыаҕа.

Бу улахан суолталаах бөҕцуруоска ССКП райкома оҥуобай болҕомтону уурар. Бары отделениеларга балаҕан ыйыгар 1000 тоннаттан итэҕэйэ суох дуҥаны, 40 тонна лабыктаны, 10 тонна хомуһу, 100 тонна ҕолууну баҕэмнэнэрэ сорудах тиэрдиллиэ. Ол эрээри отделениелар управляющайдара, партийнай, советскай тэриллэлэр биллиэхтэ итиннэхэ боччумнаах үлэни ыыта илистэр. Маннык тулуйуллубат быстаарыы кытаанахтын сэмэлэниэхтээх, миэстэҕэ уталыытыллыбат дьаһаллар ылыллыахтаахтар. Бу күннэргэ дуҥа быһар агрегаттары совхозтар аайы күүскэ үлэлэтэн, республикаттан итиннэ ороҥуон кинииттэн тахсыбыт комо күүһү табатык туһаныахха.

Эбии аҥылыгы тэрийиэ оҥуобай болҕомто Нуотара, Куолума, Амма уонуор үрэхтэргэ кыстыы тахсар звеноларга уурулуохтаах. Улахан тымныылар түһэ иликтэриэ онно КВ уонна бэйэ оҥоһуута иэдэс үөскэтэр оҕохтору таһаарыахха. Кыстык устата наада буолар туйах, туранга, минеральнай эбии аҥылыктары биллиэхтиттэн тиэрдиэххэ.

Кыстык бастаны күннэриттэн аҥылык бары көрүнүөрүгэр (окко, комбикормга, дуҥаҕа, лабыктаҕа) чуолкай учуот олохтоҥуохтаах. Ол иҥин бары фермаларга оту, дуҥаны ыйыыр ыйаанынар булуллуохтаахтар. Хас биирдии килограмм оту, комбикорму таба ороскуоттааһынга кытаанах кордобул туруорулуохтаах. Маныаха народнай хонтуруол группалара, постара бөрөбөрөөрө тиһигин быстакка ыыталлара наада.

Общественнай сүөһүү сүтүгэ суох сыл таһаарыыга ороҥуон бары общественнай тэриллэлэрэ улахан комоту оҥоруохтаахтар. Ордук бу күннэргэ хомуур, өрөмүөн үлэлэригэр техниканан, үлэһит илиитэн комолоһоллоро эрэйиллэр. Бары шефтээх тэриллэлэр, оскуолалар, агитвоцлар биирдии фермаҕа кыстык устата шефтэһиилэрин тэрийиэххэ наада.

Кыстык ыарахаттарын туоратыыга миэстэҕэ үлэһиттэр ортолоруттан куоталаһыыны мунутуур көмөлөстэхтик тэрийии, үлэһиттэр үтүө көмөлэһиннэрии, опыттары киэнник тарҕатыы, бастыҥ производственниктарга моральнай, материальнай көҕүлэһиини күүһүрдүү үлэлэрин совхозтар рабочай комиттеттара киэҥник тэрийиэхтээхтэр. ССКП КК от ыйынааҕы Пленумуттан таб. Л. И. Брежнев «Биһиэхэ үлэҕэ күрөхтэһии чопчу хаһаайыстыбаннай тумуктэрэ да уонна киниэхэ баар улахан иитэр кыахтар да дьоһун суолталаахтар» диэн этиитэ үлэһиттэр ортолоруттан куоталаһыыны тэрийиигэ быһаччы ыйыыннан буолар.

Онуос пятилетка ударнай сылын былааннарын уонна 1978—1979 сс. общественнай сүөһү кыстыгын тэрээһиниэхтик атаарыы соруктарын толоруугa бары коммунистар, ороҥуон үлэһит дьоно туох кыалларын барытын оҥоруулларын тэрийии, ССКП КК от ыйынааҕы Пленумун уураахтарын олохтоох кыллэриҥ—бу ороҥуонноох партийнай тэриллэ бастакы уочараттаах соруга.

Е. МАКАРОВА,
ССКП райкомун секретара.

ССКП Киин Комитетын от ыйынааҕы (1978 с.) Пленумун уураахтарыгар эпиэтээн уонна Сабир итиннэ Дальнай Восток саҥа тутуулаарын сакаастарын болдьохторуун иннилэриннэ толорторуурга быһаарыммыт столица бастаан иҥэр предприятиелэрин бачыымнарын ойоон, Лихачев аатынан Москватаабы автомобильнай завод коллектива саҥа үрдүк кирбиилэри баҕалаах. Заповедтар тыла хаһаайыстыбатыгар автомобиллары атаарыы сыллааҕы былаанын ахсыннын 1 күнүгэр толороро эбэһээтэлистибэ ыыппыттар.

Сыллааҕы былаанны таһынан Красноярскай саҥа тутуулартыгар 20 автомобиль прицептэрин баҕэмнэһии уонна тутууга итиннэ тыла сиригэр аналлаах «ЗИЛ-130-Б 2» диэн саҥа ордук туһалыылыбыт таһаҕас тиэйэр массыынаны оҥорон таһаарыыны болдьоҕун иннина саҕалааһын баҕалаах.

СНИМОККА: «ЗИЛ-133Г1» диэн таһаҕас тиэйэр автомобиль саҥа модела.

В. СОБОЛЕВ фотота, ССТА фотохрониката.

Ходуһаҕа, баа-ааһынаҕа — тэтими, хаачыстыбаны!

Күһүнгү хомуур үлэтигэр сыл ахсын ороҥуон оскуолаларын уоранэччилэрэ совхозтарга улахан комоту оҥороллор. Быйыл дьаҥы сүүһүнэн оҕолор курдуомнаах субуотуннуктарга активнайдык кыттылар, сир ахсын куурэннэрэх үлэ оруулар.

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунньаҕы отделениетын Тролбут фермаларыгар олохтоох оскуола 80-на уоранэччилэрэ соторуоҕаарыта туркепс хомуурдар үлэлэтилэр. Оҕолору ыҥыталлар Варвара Андреевна Рубова, Людмила Антоновна Иванова уонна Анастасия Васильевна Савина салайдылар. Субуотуннуук кыттыылаахтара общественнай сүөһүгэ сыаналаах аҥылык буолар гордуугэр аҥаах бу культураны биири да энчирэтиэккэ хомуйарга кыдаанылар. Оноуоха ордук дьулуурдаахтарынан, кыбаммыылаахтарынан Варя Старостина, Таня Сафронова (иккиэн V кылаастан), Тоня Полягинская (VII кылаас), Дима Седалищев (VI кылаас) уо. д. а. оҕолор буоллулар.

СНИМОККА: Кэтээх үлэ кэмигэр.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

КҮРГҮӨМНЭЭХТИК ОТТУУЛЛАР

Быйылгы сезонҥа Карл Маркс аатынан совхоз Болугурдаабы отделениетын отчуттара хаһаалгыгыттааҕар даҕаны үрдүк таһаарыылаахтык үлэлэтилэр. От үүнүүтэ төбө да молтох буоллар, бары звеноолар, моой отчуттара салаа оту хаалларбакка хоруйаллар. Отделение, балаҕан ыйын 1 күнүнэҕи туругунан 1415,7 тонна оттонно. Итиннэ былаанныах сорудах—52,6 бырыһыанныгар тэҥнэһэр.

Механизированнай звеноолар социалистическай куоталаһыыларыгар 151,1 тонна оттонон П. И. Дорогунов звенота бастаата. Киниилэр сылааҕы былаанын 46,6 бырыһыан толордо. Иккис миэстэҕэ 209,7 тонна оттоммут И. Н. Игнатьев звенота таҥыста.

Иккиэн үлэлэччилэр социалистическай куоталаһыыларыгар Г. А. Михайлов звенота бастаата. Киниилэр сезон устата 90 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах оту соҕотоҥнаалаан былаанныыр 120 бырыһыан толордулар. Бастыҥнары Е. П. Диодоров звенота тиэрэ баттаһар.

Кеченэн үлэлиир звенолартан 65,9 тонна оту чөмчөнүт Д. М. Гермогенов звенота бастыҥ көрдөрүү хоммута.

Быйыл отделение моой отчуттарыгар 150 тонна оту соҕотоҥнаалыар сорудах тиэрэ диэлибит. Оны звеньо ыйга 135 тоннаны көбүлэн, кырдьаҕастар уонна сулуусналаахтар улахан комоту оҥордулар.

П. ВАСИЛЬЕВ.

ЧУРАПЧЫ ЧАРАҐАР

Карл Маркс аатынан совхоз Одьулуунньаҕы отделениетыгар республика үтүөлэрэ механизатора Николай Егорович Яковлев салайаччылаах үрдүк үүнүү звенотун комбайнынара Маҥан Атыыр, Хатыҥ Арыылаах баһыыаларын быстаран бөҕэһэ Чурапчы Чарааҥын сонуогар ыыллылар.

— Быйыл үүнүү эриэдэхси буолбанна хомуур үлэтэ уустугурда. Онуоха эбии ардахтаах, силбиҥ күннэр даҕаны атахтаан ыаллар. Ону ол диэбэккэ күннэри-түүннэри туруулаһан үлэлиибит. Кэнниҥи күннэргэ быстарбыт Маҥан Атыырбыт баһыыатын үүнүүтэ атыттарга тиийбэт. Барылаан эттахпына, бу 60-са гектардаах сиртэн ортотунан 4—5 центнер эрэ эбиэҥи ылыбыт,—диэн көмөнүр звеновод Н. Е. Яковлев.

Бөҕэһэҥ турутунан, звено 330 гектары хомуйтаран быһыылыахтаах сир аҥарыгар чугаһаата. Киниилэр итиччэ баһыыаттан ыаллыбыттан 283 тонна, эбэтэр гектартан 8,5 центнер үүнүүнү хомуйдулар.

Г. СИВЦЕВ.

„ИККИС КИЛИЭП" ХОСТОНОР

Балаҕан ыйын 8 күнүнэҕи туругунан Эрилик Эристиин аатынан совхоз Хептоҕотооҕу отделениетыгар 8 гектардаах сиртэн 41 тонна хортуоппуй хостонно.

Оттон Субуруускай аатынан совхоз Хатыдыгаабы отделениетыгар 25 гектардаах хортуоппуй баһыыаттаан 25 тонна үүнүүнү ылылар.

Е. ЗАХАРОВА.

БОЛУГУР ОҔУРУОТЧУТТАРА

Карл Маркс аатынан совхоз Болугурдаабы отделениетыгар В. Н. Аммосова звенота 12 гектарга хаппыстаны олорпута.

Бу күннэргэ звено 19,2 тонна хаппыстаны хомуйан атыыга таһаарда. Киниилэр хомуур ударнай сылга государственнай былаанныры хайаан да толорор соруктаах сылаатылар.

«СО» корр.

БАСТАКЫҺАН САҐАЛААТЫЛАР

Хадыымалы хорутуу — кэлэр сыллааҕы үүнүүнү үрдэтии туллар тутаҕа. Итиннэ хаанна таба сыаналыыр сирдэриэр тиэрэр, диэлибит былаанны бирэмэтигэр толоруу ситиһиилэр.

Быйыл күһүнгү хорутуулуу ороҥуонна бастаммыт Эрилик Эристиин аатынан совхоз саҕалаата. Маанна балаҕан ыйын саҥатыттан иккки ДТ-75 тракторлар бастайданнай үлэлэри эрэлэр. Билиҥнэ туругунан хорутааччылар 100-тан тахса гектар баһыыаны таҥастаатылар.

П. ПУДОВ.

ҮӨРЭНЭЭЧЧИЛЭР КӨМӨЛӨРӨ

Сылаҥ орто оскуолатын уоранэччилэрэ Д. А. Рожин салайаччылаах оттуур звенону тэрийэн, совхозтарыгар 80 тонна бастыҥ хаачыстыбалаах оту соҕотоҥнаалаан биэрэргэ эбэһээтэлистибэ ылыммыттара. Киниилэр биэрбит тылларын толороллоро адыыс чугаһаата.

Н. СМИРНИКОВ.

ССКП КК от ыйынаағы Пленумун уураахтарын — олоххо!

ТЫА ХАҺААЙЫСТЫБАТА — СҮРҮН САЛАА

ИДЭТИТИИНИ КИЛЛЭРИЭХХЭ

Субуруускай ааттаах совхоз Хатылыгааҕы отделениетын коммунистара ССКП Кинн Комитетын от ыйынаағы (1978 с.) Пленумун түмүктэрин уонна тыа хаһаайыстыбатын салгыы сайыннарыы соруктарын туһунан боппуруоһу дьүүллэстиллэр. Маныаха анаммыт уопсай мунньахха дакылааты ССКП райкомун иккис секретара **М. Е. Пермяков** оҥордо.

Дакылааты дьүүллэһиигэ бастакынан тыл эрдэт механизатор, ССКП чилиэнэ **С. Н. Литвинцев** болҕомтону суоҕу иннитин сайыннарыыга сыгтэн туруктаах үүнүүнү ылыы суолтатыгар туһаайда. Совхозка ыһыы сүрүннээн суоҕу аһылыгар анаан ыһыллараллар, дьыл ураты ураты ыраах ыһыы ордук сиппэтэх, күөх оттун сүмэһиннээх аһылык быһыытынан туһаналлар быйылгы дьылга ордук наадалааҕынан аахта. Кинн иннитэн салгыы үммүт бурдуу сүтүгэ суох хомуйар туһугар комбайннар ааҕыллыбыт мольуйда.

Отделение управляющайа **И. Я. Чичигнаров** совхоз уларытыллан тэриллибитинэн сибээстээн отделениены идэтин боппуруостарыгар саҥаатын эттэ. Кинн Хатылы отделениетын эт-үүт хайыскатыгар сайыннарар ордук табыгастаах онуоха сылгыны иннинн эйбэтиннэрин быһаарар оруолу ылар диэтэ. Отделение билигин суоҕу иннитин тэнынан киллэкэлээх кунду түүлэҕин иннинэн, улахан тепличнай оҕуруот аһын, хортуоппуйу үүнүүрүннэн уонна туорахтаах культуралар сүрүн ыһыыларынан совхозка сүрүннээн дьарыктанарынан үлэҕэ үтүрүттэрин тахсарын бэлэмнэтэтэ.

Совхоз директора **А. В. Ефремов** тыа хаһаайыстыбатын техникатын совхозтарга тиэрдиигэ, тракторлары ремонтаннаһыҥ-ыгэ «Сельхозтехника» холбоһуга молтохтук үлэлиирин критиковалаата. Сапраас чаастар суохтарыттан, технический нөрүү кэмигэр ыытыллыбатыттан техниканы туһанарыыга улахан итэҕэстэр тахсаллар.

АҺЫЛЫК БАЗАТЫН ТУПСАРЫАХХА

Одьулуунналаҕы партийнай тэрилтэ уопсай мунньаҕар партия Кинн Комитетын Пленумун түмүктэрин уонна олохтоох партийнай тэрилтэ соруктарын туһунан боппуруоспа дакылааты ССКП райкомун секретара **Е. М. Макарова** оҥордо. Кэнсэтиигэ барыта аҕыс киһи кыттынна.

Совхоз сүрүн дьарыка суоҕу иннитиэ буоларынан хоҕуна сирин тупсаран оҥоруу бастакы уочараттаах сорук быйыстынан туруоруллуохтаах. Ол эрдэҥи маныаха үгүс көтүтүүлэр таһаарыллаллар. Субаҥ суоҕу сылгы хоҕуһаҕа көҥүл мэччийэр, үүнүөх да оту тэпсэр. Онон суоҕу иннитин быһаарар суолталаах боппуруоһу — хоҕуһаны бүтэйдэһин боппуруоһун быһаарар кэм кэлбитин туһунан ССКП чилиэнэ **Н. М. Сысолятин** сэрдээх этиини оҥордо.

Суоҕуну аһылыгынан хаччыйыыны сүрүннээн ыһыллар культуралары быһаарар сорук Пленумҥа күүскэ туруоруллубутунан сибээстээн баалыҥалары быланнаахтык кэнэтни, ыһыы сирдэрин кичэллээхтик оҥоруу, механизаторскай кадрдары үөрэтэргэ уонна олохсуйан үлэлэтии боппуруостарыгар коммунист **Н. Е. Яковлев** саҥаалардан эттэ.

Ыаннаыксыт **Х. С. Дьячковская** Кулаадыма ферматыгар ааспыт сылларахха паары уоскэтэччэ үлэлэбэккэ эбии аһылыгы бэлэмнэһиигэ улахан охсуу тахсыбытын, комбикорм, атын даҕаны эбии аһылыктар кэмигэр таллибэтэхтэрин критикалаата.

КЭМИГЭР УЛАРЫТА ТУТУОХХА

Кытаанах отделениетын коммунистара ССКП Кинн Комитетын от ыйынаағы (1978 с.) Пленумун түмүктэрин, ССКП билигин кэмиэ аграрнай политиканы бинир саҥаалан биһиҥрээтилэр, экономика сүрүн салаатын — суоҕу иннитин боппуруостарын тула кэпсэппэт кэпсэтиллэр баар итэҕэстэри туоратарга мольуйдулар.

Отделение управляющайа **Е. Е. Борисов**, бригадьыыр **П. Н. Скрябин**, звеновод **П. Х. Скрябин** ордук куйуугу кэмнэ оттуур звенолары кэмигэр уларыта тутан иҥэр, илии отчуттарыгар кэбиһиигэ тракторынан тутулуга суох хаччыйар кадалаағы ыйдылар. Учуутал, ССКП чилиэнэ **И. Н. Попов** партия тыа хаһаайыстыбатын иннигэр туруоварр боппуруостарын олоххо киллэриигэ общественность кометун оҕурдук күүскэ тэрийиэҕэ эттэ. Кинн иннитэн салгыы үүт хаачыстыбатын тупсарыыга ураты ирдэбили туруоварр, хонуруолу, тэрээһини күүкүрдэн бүлгүччулаабар тохтоото.

x x x

Ороҥуон партийнай тэрилтэлэригэр ССКП КК от ыйынаағы (1978 с.) Пленумун түмүктэрин дьүүллэһии салгыы ыытыллар.

БЫРААТТЫЫ НОРУОТТАР УОЛАТТАРА

«Якутсовхозстрой» холбоһук Чурапчыгаатаағы тутар-таҥар интернациональнай коллектива үлэлиир.

Борис Моисеев Башкирскай АССР столицатыгар Уфа куоракка тиэрдиллэ, оловуон болуотунньук идэтин таары саҕалаабыта. Чурапчыга колбитэ номаҕо бэлиэ сылыгар борда. Бастаан утаа Болотоноҕо, онтон Хадаарын бэрэстэбэй кыкыллан хомойуоннаах оскуолалары туруста. Үлэҕэ кыһаммыыллаах, ыоҥу сатаан тэрийэр туһааччыта ТМУ салаатыта бириигэдьыыр дуоһунаһын эрдэмитэ.

Бу күннэрэ Моисеевтаах Карл Маркс ааттаах совхоз Одьулуунаағы отделениетыгар Тоҥуреэстээх фермаҕа механизациялаах кыстык хотонун комплексын тутуулаах сылдьаллар, Бириигэдэ быыс саас хотонно 6 тыһ. куб метр маҥы бэлэмнэбитэ. Аны тутааччылар ыаннык ыраах кииргэ корпуһун мустаалаах эрэллэр. Объектарыгар Олуохуйэтэҕэр тыа хаһаайыстыбатын «Колос-78» диэн тутар этэрээтин уолаттара эмиэ үлэлиэллэр. Уорэнэччилэр уонна ТМУ белуотциньуктара хар барыта суоллэбэх, кимиэсиҥэн туталлар. Бириигэдэҕэ Новосибирскайтан, Карагандаттан уонна ыраах Минскэйтэн кэлбит Александр Дерешов, Вячеслав Вадеев итинник, Евгений Ситников бэрэстэбэй тутааччыларынан буоллаллар.

П. Окоемешникова.

Снимокка: Тутааччылар бириигэдэлэрэ, Хоҥкастан иккис бириигэдьыыр В. Моисеев.

Автор фотото.

Эбэһээтэлистибэ туолуутун бэрэбиэркэликбит

ЫАРАХАТТАРТАН ТОЛЛУБАККА

Билигин кэм баар сүрүн кордөбүлэ — хаппыт баҕарар үлэ-хамнас көдьүүстэах уонна хаачыстыбалаах буолуутун ситиһии. Дьэ, ол иһин промкомбинат барыа үлэһиттэрэ оҥоһуллар бородуукпутун хаачыстыбатын күннэтэ тупсарыыга улахан болҕомтону уураллар. Кистэх буолбатах, урукку оттуттар оҥоһуллубут бородуукпутун хаачыстыбата молтоҕун, көрдөбүлэ эмиэттэбэтин туһунан сигналлар үгүстүк киирэллэрэ. Билигин итти боппуруос толору быһаарылыыта диэхэ наада, уонна иннинэ да оттуттар өссө үрдэтиллэ сорунтаабыт.

Комбинат үлэтигэр-хамнаһыгар партийнай, комсомольскай тэрилтэлэр үлэһиттэри ой-саная оттуннан иннитиэҥ, бэйэлэрин эбэһиннэстэрин булгуччуллаахтык толорууларын ситиһиигэ улахан көмөҥ оҥороллор. Ол түмүгэр комбинаппыт аҕыс ый турутунан былааннарын оҥорон таһаарыыта 112,9, бородуукпутун батарыыта 102,5, маҥы тиэйиигэ 115,9, пиломатериалы бэлэмнэһиигэ 200-тэн тахса, стройдеталы оҥоруурга 200, мебели оҥоруурга 115 бырыһыан толортоото. Оттон бинир үлэһит оҥорон таһаарыыта 629 солкуобайынан куоһарылыннА. Бастыҥ үлэһиттэрбитиэн Дмитрий Константинович Осипов, комсомолецтар Иван Лебедев, Николай Иванов буоллаллар.

Билигин сүрүннээн үлэ районнарыы кытта түһэрсиллибит дуогабар быһыытынан мебели оҥоруурга ыытыллар. Бу күннэргэ 50 киинтэ ыскааба оҥоһуллуохтаҕыттан 40-та бэлэмнэнэ. Туттуллар матырыйаалларынан толору хаачыллыыбыт. Тэрдүс кварталга трельяжтары, ороспуору, о. д. а. оҥоруоҕо былааннаабыт.

Быйыл сайынын үлэ үксүн оскуолаларга көмөлөнөн-парталары, тумбалары бэлэмнэһиигэ ыытыллыыта. Оҥоһуллубут бородуукпутун туһа көрдөтө сакаасчыттар ылан иһэр буолланнар үлэбитин эмиэ чэпчэтиллэр.

Биллэрии курдук, комбинат столярнай сыалын дьэтэ-уота олус ыараҕас, эргэ, хаппыт да оттуннан көрдөбүлэ эмиэттэбит. Быйыл капитальнай өрөмүөн кыайан ыытыллыбата. Пилорама-быт олус эргэ, сүүн-саҕын ылаҕын бинэбит. Бу күннэргэ «Сельхозтехника» холбоһуктуттан саҥаны ылларга туруорса сылдьыбыт да хайдах быһаарыллара биллибэт. Итти боппуруос аҕыйах хонуктаах быһаарыллыбатаҕына, үлэ-хамнас тардыылар куттаналлаах. Быйыл үлэһиттэрбитигэр анаан түөрт квартираалаах олорор дьиэни тутарга быһаарыллыыбыт. Ол гынан баран бруус мас суох буолан үлэ саҥата бара илик.

Итти этиллибит итэҕэстэри аахсыбанна туран, биһиги комбинаппыт үлэһиттэрэ пятилетка үһүс быһаарылыах сылын сорудахтарын толорор иннитэн туох кыаллары барытын оҥороохтара.

Тыаттан оттукка, бородуукпутун оҥоруурга туттуллар маҥы тиэйиигэ уонна быстах наадаларга сылдьыыта комбинаккА 3 массыына сыһыарыллан турар. Үлэ кэмигэр улахан алдьаныы-кээһиини таһаарыллыбат. Шоферлар үлэлэригэр үтүө суобастаахтык сыһыаннаһаллар.

Быйыл, сайын кирпичча үөтэһиигэр үлэ уота-мууһа суох барда. Улахан, уҥуох кыайар оолор нэлэн үлэлээбиннэрэ аҕыйах. Итиннэ биһиги бинир сүрүн итэҕэспитинэн саас эрдэттэн оскуолалары кытта көмөстэһэн, үөрэнэччилэртэн бириигэдэ тэрийбэтэхпит буолар. Онон кэлэр сылларга оскуолаларыы кытта сибээһи күүһүрдэн, тэрээһини дьыалатын эрдэттэн көрүнэхпитинэ табыллар.

Ю. ЕВГРАФОВ,
директоры солбуйаччы.

Үүт ыамыгар быһаарылаах кэм

Мэччирэҥ тиҥэх ыйын саҥатыттан тымныы, сылбык күннэр саҕаланнылар. Билигин фермаларга ыраахтар сиргэ хонуулара, ыамы кэтүүтү тахсыталаан эрэр. Бу күннэргэ ороҥуон совхозтарыгар үүт ыама биллэрдик таҥнары түһэр. Итиннэ сибээстээн биһиги корреспондеммыт **Г. Сивцев** миэстэҕэ балаһыанньа хайдах туруктаарын кытта билсиһэ сырытта. Оны маҥан аллараа бэчээттибит:

Д. СЕДАЛИЩЕВА, Карл Маркс ааттаах совхоз Болугурдаағы отделениетын зоотехника:

— Биһиги отделениебыт ударний сыл аҕыс ыйдаах былаанын үүтү валовойунан ыаһыгыа 549,8 тоннаан, а. э. 101 бырыһыан толорбута. Хаһаныыкы, Хайырдас уонна Саппаас От фермаларыгар баар 450 маныык бу күннэргэ 3-түү тонна кэриҥэ үүтү биэрэр. Итиэ атырдьах ыйын бүтэһик күннэригэр таҥнаэтэххэ 0,5 тоннаан аччыгый.

Аасыт ыйга фермалар социалистическай куоталаһыыларыҥар валовойунан 36 тоннаны ыаан хайыр-ҕастар бастаабыттара. Отделение 28 маныыксыттан бинир фуражнай ыраахтан 378-тыы кг үүтү ыаан бу ферма старшайа Аграфена Гавриильевна Второва бастаабыта. Иккис үчүгэй көрдөрүүнү хайыр-ҕастар ситиспиттэрэ.

Билигин от хагдарыйан, суоҕу мэччирэҥнэ астыммат буолан эрэр, ол иһин фермаларбытыгар эбии аһылыгы далэйдик, тиһиги быспакка сиэтэбит. Маныыкка бинирдии кг үүнүү 100 гр. корбикорм тиэрэр тына биэрэбит.

И. ПОНОМАРЕВ, «Чурапчы» совхоз Килэҥкитээби отделениетын управляющайа:

— Сыл аҕыс ыйыгар валовойунан 231,6 тонна үрүҥ шпэни ылан мөлтөх көрдөрүүлэннибит, былааммытын баара-суоҕа 93 бырыһыан толордубут, оттон үүтү государствоҕа туттарыы былаанын 91 бырыһыаҥка эрэ тиэрэртибит. Үүт товарноһа эмиэ намыһах. Бу күннэргэ отделение үрдүнэн 780-нуу кг үүтү ыы олоробут, ол эбэтэр бинир ыраахтан 4-түү кг ылабыт.

Күһүнгү тымныы күннэр саҕаланнар ыраах үүтэ эмискэ тарта. Онон бу балаҕан ыйын 4 күнүгэр 12 маныыксыт көрдөр 330 ыраахтаах Нама ыстык хотонуттар киллэрдибит. Ол гынан баран КВ-300 оборторбут алдьаналлар уонна водовозпут суох буолан көөнньөрбө кыайан оҥоһуллубат. Бинирдии төбөҕө 1-дии кг бурдуту салатабыт. Итиннэхэ эбии мэччирэҥнит наһаа кэнээтэ. Биһиги сайылык фермаларбыт сайын устата үстүүтэ ыы олорон, ыстык хотонго киирэт иккидиитэ ыыр буолбуттара ыаҥа улаханнык оҕуста. Оны суоналык тохтоторбут, үүтэ ыаһыҥна киирэрбит наадалаах.

П. НАУМОВ, Эрилик Эристиин ааттаах совхоз кылаабынай зоотехника:

— Эрилик Эристиин ааттаан совхоз сыл аҕыс ыйыгар үүтү валовойунан ыаһын, государствоҕа туттарыы даҕаны сорудахтарын аһары толорторбутун. Ол гынан баран, аасыт ыйга үүт ыама биллэрдик таҥнары түстэ. Хайахсыт отделениета ордук мөлтөх көрдөрүүлэннэ. Кинилэр анараас атырдьах ыйыгар 396 центнериэн быланнаммыттаҕар аҕыйах үүтү ыатылар.

Совхоз кинн отделениетын—Хоптоҕо туһунан кылгастык билиһиннэрдэххэ, манна атырдьах ыйыгар үүтү ыаһын былаана туолбата. Аҕыс ыйдаах сорудах валовойунан ыаһыҥна 3,2 бырыһыанынан аһарылыыта. Мэччирэҥ бастакы ыйдарыгар ыам өссө куһаҕана суох этэ да, аасыт ыйга улаханнык таҥнары түһэрдибит: хас биирдии фуражнай ыраахтан 237-лии кг үүтү ыыр былаанналаахтыын 86,1 бырыһыан эрэ толордубут. Үүт ыама биллигин салгыы таҥнары түһэр. Оны тохтотор, эбии аһылыгы далэйдик сиэтэн, мэччирэҥи таба туһанан үүт ыамын намтаппат соруктаахпыт.

Быйыл бу отделение ыраах сүөһүтэ биэс сирдэн кыстыыра барыллаана. 208 маныык ыраах «Сарданга» фермаҕар туруоруохтаахпыт, онно аҕыс маныыксыт үлэлиэхтээх. Ламнаҕа уонна Чычаасна 200-тэн тахса улахан сүөһү кыстыаҕа. Итиэ фермалар хотоннорун өрөмүөнэ биллигин сана саҕаланан эрэр. Элбэх сүөһү Амма уҥуор ыстатыллыа. Нуотараҕа ыччат сүөһүгэ сана хотон тутуллуохтаах, оттон тиҥэлэрбитин Халаныыга көбөрөн киллэриэхтээхпит.

Г. СИВЦЕВ, Мугудай сельскэй Советын исполкомун председателэ:

— Биһиги отделениебут сайынгы мэччирэҥ үс ыйдарыгар балачча үчүгэй көрдөрүүлэммита. Маныыксыттар 452,1 тонна үүтү ыырга ылымыыт социалистическай эбэһээтэлистибэлэрин 105,8 бырыһыан толордулар. Иккис бириигэдэ үрдунан сыл аҕыс ыйыгар бинирдии фу-

ТЫЛ УЛУУ ХУДОЖНИГА

Бүгүн Л. Н. ТОЛСТОЙ төрөөбүтэ 150 сыла туолар

СНИМОККА: «Лев». Л. Н. Толстой портрета. В. Г. Чертков үлэтэ (1906 сыл).

НУУЧЧА РЕВОЛЮЦИЯТЫН СИЭРКИЛЭТЭ

Россия улуу уола Толстой бэйэтин сүүгэн сүрэҕэр норуот дуоһата долгуйуутун уонна мунгун-сорун, бэйэтин үйэтин барыы утарсыыларын сөгөрдүбүт буолан, дуоһатын туох баар тепенүгэн кырдыыкка дьулуспут, нуучча норуотун эҥэ буолбакка, ону аҕан дьон бүттүүнэрин дьыҥаларын туһунан дириҥник толкуйдаан туран обществоны майгы-сигили өттүгэн тупсарар иһин схсуспут буолан сир үрдүн барыы дьонноругар нүнду. Киһи аймах эт-хаан уонна өй-санаа өттүгэн олоҕор Толстой улахан художник быһыытынан бэйэтин чуор уонна барыга өтөн киирэр көрүүтүгэн хаппатах уобалаһа диэн суох. Аан дойду үрдүгэн албан аатырыыны кини эсэ тыыннаабар көрсүбүтэ, ол эрэдэ сүүһүгэн сыллар аастыттарын да кэнэ кинини аҕыахтара уонна хат-хат аҕыахтара. Толстой аан дойду литературатын сайдыытыгар сабыдыала аһара сыаналаммат улахан. Суруйааччы айымныыларын итиэннэ олоҕун интэриэһиргээһин дьэ ол иһин сүүгэн.

Толстой кэмин иккі тосту өҥүлүүлээх пууннар —1861 уонна 1905 сыллар—иккі ардыларыгаҕы эпоха быһыытынан быһааран туран, В. И. Ленин суруйааччы кинэ маассалар ейдөрүн-санааларын, крепостник-помещиктары уонна ыраахтаҕы правительствоны утары кыынныбыт өҥ-сааһы сатаан дьикти нүүстээхтик бизрбитин, маассалар батталы-атаҕастабылы утары бырачыастарын эппитин, бэйэтин кэмин сүрүн общественнай утарсыыларын көрдөрбүтүн ыйбыта. В. И. Ленин дьэ ол иһин кини суолтатын «нуучча революциятын сиэрнилэтин» быһыытынан быһаарбыта. «Толстой—бүтүн эйгэ»,—диэн суруйбута А. М. Горький. Суруйааччы төрөөбүт норуотун характерын, баһылыктыыр кылаастар сирэй көрбөхтөрүн, ньудьу балайдарын, сымыйаччыларын уонна бэйэмсэхтэрин үһулуччу нүүстээхтик көрдөрбүт айымныылара «Сэрки уонна эйэ», «Анна Каренина», «Баскыһыанньа», «Казактар», о. д. а. аан дойдуга кинэнник биллэллэр, кинилэргэ олох бары уустуктарыныын толору уулаах өрүс буолан доллоһуйа устар.

Толстой айымныылара—советскай норуот духовнай баайа-дуола—СССР-гар мелүйүөкүнэн тоннарынан бэчээттэнэр. Быйыл, юбилейдаах сылга, кинилэр уоссай тиражтара 40 мелүйүөн экземпляргa тэҥнэһиэҕэ. Толстой пьесалара элбэх ахсааннаах советскай театрдарга туруоруллаллар, оттон кини айымныыларыгар олоҕуран үһүллүбүт фильмнэр кинотеатрдар экраннарыттан түспэт буолбуттара быданнаата.

Сотрутааҕыта Яснай Поляна—Толстой Тульскай уобаласка баар ытын үһаайбата—реставрацияланан бүттэ, онно суруйааччы үйэ аҥарыттан ордун кэмигэ олорбута, онно кини элбэх өлбөт-өлпөт айымныылара суруллубуттара. Яснай Полянаны харыстыыр туһугар Советскай государствоны төрүттээбит Владимир Ильич Ленин бары өттүгэн ыытаммыта. Октябрьскай революция ыыайарын ыытары тута үһаайбаҕа заповедник музейы тэрийэр туһунан декрети кини бэйэтин илии тиэн редакциялаабыта.

Бу ыйга Яснай Полянаҕа улахан бырааһынныык, онно барыы союзнай республикалар литературдара, кыраныысса үҥуордааҕы үгүс дойдулартан ыалдьыттар ыыппыттар.

ССТА.

ЧУРАПЧЫТТАН ТИИЙБИТ БЭЛЭХ

1912 сыллаахха ахсынньы 18 күнүгэр «Москва куоласа» хаһыат «Саха аймаҕаттан айыллыбыт талааннаах» диэн кэрэхсабыллаах ыстатыйаны бэчээттэбитэ. Онно нуучча гениальнай суруйааччыта Л. Н. Толстой мэтириэтин уруһуйдаабыт И. И. Сивцев туһунан кэпсэнэр. «Якутская окраина» хаһыат аһитиннэрэрэ олоҕурбут эти матыарыйаал уус-уран оттунан бэртээхэйдик толоруллубут бу өйдөбүнэ айыллыбытын историятын ситэн-тоҥон кини сир аҕаччылларыгар билиһиннэрэр. Саха гэрэҥэ суох талааннаах художникка И. И. Сивцев оҥорбут бу мэтириэтэ дойдутугар дьон-сэргэ улахан кэрэхсабылын ылбытын, онтон Л. Н. Толстой Москватааҕы музей-дьиэтигэр быыстапкаҕа ылдьыллыбытын туһунан аһитиннэрэр. Мэтириэти Москваҕа ол кэмнэ дьиэнник биллэр саха бастаҥы ыраҕа П. Н. Сокольников ылдьыбыта.

Бу мэтириэт хайдах оҥоһуллубутай, кини кэмнэ дьыҥаата хайдаҕый?

Л. Н. Толстой мэтириэтин оҥорбут И. И. Сивцев 1873 сыллаахха Боотурусай улууска Сылаг нэһилиэгэр дьаданы көрүөнгэ төрөөбүтэ. Кинини бэйэтин улууһуттар Мытыйыны диэн аатталлаллар. Оччотооҕу хараҥа кэмнэ кыракыаммат, дьаданы дьон оҕолоро И. Сивцев оскуола боруогун атылаабатаҕа. Политическай сылыыйдар сабыдыалларыттан уонна бэйэтин дьиктилээх дьоҕуруттан биллэр художник буола үүнүтэ. Ол кэмнэ улууска баар политическай сылыыйдар дьаданы ыаа кыракый уолун дьоҕуруун болҕойтон көрөннөр, кини уус-уран дьүһүйүү кистэлэҥнэриэгэр үөрэппиттэрэ. «Москва куоласа» хаһыат кини туһунан маннык суруйбута: «И. И. Сивцев саха аймаҕаттан айыллыбыт талааннаах киһитэ буолар. Кини биллэрин сааһа отут тоҕуһа, хаана даҕаны үөрүммэтэҕэ. Аспыт күн, эргэ-дьыаларга кинини аҥаастаҕа көнөрүүгэ калбыт сылыыйдар үөрэппиттэ, онтон борт кыра үөрэхтээх саха ону салгыы сайыннарбыта». Сивцев уруһуйдаһыныгар олох кыратыттан ыаллардыта: уолчаан сылдьан тангара дьиэнин уруһуйдарын оҥорор сылыыйдар Моравскайга кыраска бүккүйдэр уонна көмөлөһөрө. Сивцев уруһуйдаһыныгар үөрэнэрдэн олус баҕарара. Ол эрэдэ онно ыаммат-түгэммэт буолуута уонна кыра оҕолоро маҥайдыбыттэрэ. Сылдьан иһэн үөрэммит художник улууска олорор уонна хаймы-үйэ 15-с—16-с сылын уруһуйдуур, кини тангаларын уруһуйдуурдар Саха сирин епископыттан көҥүллэтин ыталла. Билигин Сивцев оҥолоро улаатталлар (улахана 19 саастаах), онон кини үөрэнээбэт Россиеҕа дьулуһар. Ол гынан баран айылаттан талааннаах художниктар үүстэрин суоллаларыгар турбут мэҥэй—үн. харчы суоҕа ону маҥайдыр. Л. Н. Толстой мэтириэтинэн художник хайдах да бэйэтин биллэриэҕэ.

Л. Н. Толстойу ыытта сирэй билсиллээх П. Н. Сокольников бэйэтин бирдьойдуулаах, ааҕаччылыгын мэтириэтин уруһуйдуурдар ой уиитин сабаҕалыыр уустуга суох. Биллэрин курдук, П. Н. Сокольников кыра саҥыттан политическайдар улахан сабыдыалларын билбитэ. Кэлин Москва университетыгар үрдүкү медицинскай үөрэҕи ылбыта. Московскай университеты бүтэрэр сылыгар, 1898 сыллаахха, кинини нуучча улуу суруйааччыта Л. Н. Толстой булбута итиэннэ эҥэр Сокольниковы дойдутугар тоннөрүгэр нуучча ыраахтаҕытын ыйаҕынан сылыкаҕа атаарыллар духоборлар кэрэтэрин арыалыырыгар көрдөспүтэ. Ол күүтэн ыла саха дьаданыгын уолун уонна нуучча итиэннэ аан дойду литературатын генийин иккі ардыларыгар истиг доҕордоһуу, үһүн сыллаах хардарыта сүрүйсүү сөҕүлүмнүта. Л. Н. Толстой П. Н. Сокольниковтыын доҕордоһуутун, сүрүйсүүтүн уонна кини сабыдыалын туһунан Саха сирин бэчээтигэр эҥэхтик суруллан турар.

Саха норуотун иккі талааннаах уолаттарын аатларын ыытта сибээстээх Л. Н. Толстой итиэ саҕэх мэтириэтэ билигин ханнаный?

Мэтириэт үһүн кэмнэ Москваҕа Л. Н. Толстой музей-дьиэтигэр көрдөрүүгэ туруоруллубута, онтон Чорноохтоҥу политическай музейыгар аҕалыллыбыта. Тоҕо да үһүн кэм бардар, мэтириэт дьиэнэх өҥүн сүтэрэ илик. Билигин музей буолбут эргэ таҥхара дьиэтигэр көрдөрүллэр. Бу үчүгэй, ол гынан баран кини бирдьойдуулаах эрэ сэрэхчийэр. Кыһын оттуллубат, температура үрдүү-намтыа турар дьиэҕэ мэтириэт урукку өҥүн-дьүһүнүн сүтэриэ суоҕа дуо? Л. Н. Толстойу ыытта революция иннинэҕи Саха сирин сибээһин тыыннаах пааматынныыгынан буолар бу дьиктилээхэй үлэни хорыстааһынга үһулуччу кыһанныахха наада. Маннык таарыччы эттахха, эмиэ ити Чорноох музейыгар Л. Н. Толстой сэдэх хаартыската баар. Хаартыскаҕа эстэк ортугэр Л. Н. Толстой бэйэтин иилитиннэн суруйбут: «Үүнду Прокопий Нестерович Сокольниковка! Үтүө ойдөбүл туһугар Лев Толстойтан».

И. И. Сивцев—Мытыйыны бэйэтин кэмин дьоннорун, үөрэхтээхтэрин уруһуйдаабытын туһунан эмиэ биллэр. Холобур, П. Н. Сокольниковы, Улуу Октябрьскай социалистическай революция сирдьитэ В. И. Ленин мэтириэтин саха художниктарыттан бирдьастаҥнан уруһуйдаабыта. Онон айыҥаттан айылыбыт талааннаах И. И. Сивцев революция иннинэҕи Саха сирин бирдьолоҥ художникка буолара саамбаҕа суох. Хомойуох иһин, чинчийээччилэр билигин да кини олоҕун үчүгэйдик ситэн-тоҥон үөрэтэ иликтэр.

В. ОХЛОПКОВ,
историческай наука кандидата.

ражнай ыаҕастан 1220 кг үүт ылан, былааннаах сорудах 123 бырыһыан толорулунна.

Бу ыйга үстэнэн баран 21,5 тонна үүтү государствоҕа туттарыыбыт. Билигин ыаҕастан 5-тин кг каҥыгэ үүтү ылыбыт. Кэнники күннэргэ отделение быт 4 ферматтан Булгуниахха кормозапарник оҥоҕо ылдьаран, эбии аҕыннык бэриллибэккэ үүт ыама биллэрдик наматы сылдьыбыта. Ити билигин түоратылынна». Биригэдэлэр үүтү маһыныгга куоталаһыларыгар Д. Д. Пермяков биригэдьиирдээх Маралаайытаабы биригэдэ ордук көрдөрүүлэннэ.

Бу күннэргэ кыстык хотон бөлөмнэргэ аҕыс киһиэхэ анал звенону үлэлэтэбит. Ыытааччылар бу ыйы 10 күнүгэр диэри хотоҥҥо киллэртиир былаанныахтыт, оттон улахан сүөһүлэр ый ортотугар кыстык сиргэрэн булуохтара.

А. ЕФРЕМОВ, Субуруускай аатынан совхоз директора:

— Биһиги совхозпут үүтү валовой ыаһын, государствоҕа туттарыы аҕыс ыйдаах сорудахтарын толорбото. Сыл аспыт хамыгэр 6734 тонна үүтү соботуоҥкалаан былааммытын баара-суоҕа 86,6 бырыһыан толордубут. Үүт ыама ордук Болтоҥо уонна Хатылы отделениелларыгар намыһах. Бу отделениелар фермаларын Биттиниэ уҥуоҕа Туоналаайыга отордоотулар. Хатылылар атырдьах ыйын ортотугар диэри күҥгэ иккилиттэ ыы олорбуттара улахан ыарыы оҕуста. Онуоха эбии Хаҥас Эбэ ферматтар кормозапарник үлэлээбэккэ эбии аҕыннык сиэтиллибэтэҕэ. Үүтү ыаһыныгга арыый үчүгэй көрдөрүүлээх—Соловьев отделениета. Кинилэр маптан күҥүн кадайан биэрбэтэхтэрина сыллааҕы сорудахтарын толорор ыахтаахтар.

Биһиги билигин саамай ыарахан боппуруоскутуттан ыанныыксыттар тиийбэттэрэ буолар. Бу ый ортотуттан ыла үүгэс фермаларга ыанныыксыттарбытын солбуттарыыбыт чуолкайдана илик. Онон бу күннэргэ үүт ыамын таҥнары түһэрбэт иһин уонна миэстэҕэ үлэһит ыаныы табан аттарар туһугар эбии дьаһаллары ылыбыт.

Кастарын курдук, үүт ыама сир аҥсын таҥнары түһэр, былырыын күҥүҥүү балаһыанньа хатыланар кутталлаах. Аспыт сыл балаҕан ыйыгар оройуон совхозтара былаанныммыттаабар 334 центнэринэн итэҕэс үүтү ыабыттара. Быйыл ити хатыламматын, үүт ыама таҥнары түспэтин туһугар ис ыахтарбытын нуҥутуурбут.

Онус ыытылгына ударнай сылыгар Карл-Маркс аатынан совхоз Мугудайдаабы отделениетын Толой Дириҥнээҕи биригэдэтигэр Толоон комсомольскай-ыччат фермата общественнай суоһуттан олгом бородуукпуйаны ылар иһин дьулуурдаахтык улэлиир. Коллектив сайынгы үс ыйын валовойдуонан 121520 кг үүтү ыырга үрдэтиллибит социалистическай эбэкэтэлистибэни ылымыта уонна ону 101,9 бырыһыанын толордо.

Кыргыттары үлэҕэ-хамнаска уҥуйдаччыны наставникторо, коммунистическай үлэ ударника А. Н. Сивцева буолар. Кини 16-с сылын ыанныыксытынан үлэлиир. Александра Иннокентьевна мэчиирин ыйдарыгар гас биирдии фуражный ыаҕастан үүт ыаһынга тиэрдиллибит былаанын болдьоруун иннинэ толорорго дьулуспут. Бастыҥ ыанныыксыт 8 ыйга ыаах ахсыттан 1716-лыы кг үүтү ылаҥын дэбилитэн, сорудахын белтарга бүк кариҥэ толордо.

СНИМОККА: А. Н. Сивцева ыаҕастарын ыырга бэлэмнэнэр.

П. ОКОНЕШНИКОВ фотота.

Сергей Есенин

ААНА СНЕГИНА

Быһа тардыылар

1

х х х

Аргыһым мунчаарар ырыатын
Аара суолбар иһитим,
Радоно таһыгар тиийэммин
Сыыһанар баҕаналаах испитим.
Сэриттэн дууһам хаалбыт
Уруу-хаан дьоммутун ытарым,
Убайбын утары турарым,
Мин баллым,—ноҕуоҕун ноҕон
Сэриттэ уҥса аспыттар,
Арай атыыһыт, тойон эрэ
Тыыллаа сытыйа уойбуттар
Винтовкабын киэр элитэн
Бассыыбай докумуон буллум,
Дьэ, ол курдук баламнаах
17-с сылы көрүстүм.
Көҥүл-күөрэйэн таҕыста
Кыргыһым кытыастар
уоттаран
Күөс быстыга тойорбоон
сыырыта
Керенскай маҥан аттаран
Сэриэ «бара турдун»,
«ыыйыыахха диэри»
Аас-туор аччык дьой аймаҕын
Түөкүттэр уонна дармоедтар
Фронтка өлөрө үүрдүүр.
Мин сабыыла да туппатым...
Бууска, баҕар, ньиргийдин,
Мин тиэрэ эргийэн турдум—
Дойдубар бастын дезертир
буоллум.

2

Суол-ниҥ үчүгэй соҕус,
Сөрүүн кэрэтик лыгыныыр.
Ый көмүстээх кыраһата
Ыраах селоҕа ыыдамныыр
«Бу Радоно дьэ, каллэ дии,—
Саҥарда аргыһым,—
Аллаахтык айаннаран
иһэммин,
Аара аттары хабыыгаттым,
Ол уннарыйар буруота
Итэ малыгыт дьэтэ-уота...
Миэлигэрэ дьэ, тиийдим...
Харыйа тыа иһин
Уоттаах хомурдуос сырдатар,
Кырдьаҕас малыгыт
дьолуттан
Эпиэт кэлэҕэй буолла:
«Сыллыыйым сыыһа!
Каллин дуу?
Тоҕо тоҥнун? Тыал үрдэ дуу?
Сэһэргэһэн бүтүгүт...
Сылабаар уутун
Дьоҕуннаахтык истибит.
Биллиргилиэ бараан соммун
кэтэн.
Кыбыылаах окко тахсабын.
Сад устун халман иһэбин,
Сирень сирейбин таарыйар.
Иннэри түспүт талах бүтэй
Кестере күндүтүн биллим.
Итэ кэликкэ аанытар
Хаһан эрэ уон алтыыах этим.
Маҥан былааттаах кыыс оҕо
Эйэҕэстик эпитэ: «Кэбис!»
Аны кэрэ кыыһым көстөн
аастат.
Ол дьүһүн саныаттан
арахпат...
Бу кэмнэ барыы да таптаммыт
Тэрийа сиэлэр буоларбыт,
Арыт тапталтан матаммыт
Курдаҥаҕы кууһан турарбыт.
«Дьэ, түксү! Тур эрэ,
Сергуша!
Дөкөс тыҥ хатыыта
Эмээхсин маанытын ыалдьыыта
Алаадьы астаабыта.
Мин ыалдьыттыы барабын.
Помещик Снегинаҕа...
Эйэлгэтэр булгаабыттым
Бэйэм эмис бараҕыа».
Айхал, сарсыарданыы сардана!
Тоҥнан, таһырдьа тахсабын.
Силик уннарыйар туманнаа,
Яблокалаах үрүҥ сад устун.
Мин саныыбын:
Үчүгэйин үлүгэр!
Үстэл буорданах
Үрүҥ күн сирэ
Уонна оно
Олорор киһи.
Сарсыа билигин
Тоҕоолоох киһини
Дьоло суох, сохчох-дьоҕолоҥ
Уонна чиччик оҥорон,
Сиикэ сиэллэрдэ.
Хаарга хаамтарда.
Тоҕото иннигэ көмүлүннэ!
Тоҕоҥу дөкөс көмөллөр!
Иэним иннирэ кэдэҥнээн
Сиҥим кэдэҥнээн ыбахтыыр.
Суох, суох!
Тыыныча төгүл суох!
Хаптык эрэ, сир быттаҕа,
Доҕолон саллаанка
Алтан хаарчыны сыыска
Быраҕан биэриэ диэммин,
Бунатын барыа суохпун!
Сэлэппэ, торуоска түтан,
Аргыһым ыаҕаҕын саныаатым,
Бар-дьоммор, ыалдьыт
быһыынан,
Бокулуон уура барбытым.
Күөх суол устуган хаамабын.
Арай көрбүтүм иннибэр:
Тэлпэскэҕэ тиэрэ түһэн,
Малыгыт нотүтэн иһэр.
«Сергуха! Сыллыыйым сыыһа!
Тохтоо, эйиэхэ, дьэ, кэпсиим!
Сип-билигин, буоһабын
тардыым,
Уонна кэпсээммин дойдуттуум.
Тоҕо сарсыарда тылыт
матта?
Снегина бэйэ киһитэ
Бинр дьиктэ эдэр уол маанытта
Мин дьиэбэр, диибин,
кэлбитэ.
(Кинилэри билсибитим
Уон сылын туолан аста).
Кэргэнизэх кыыһа, Аана
Миигиттэн ыйыталаста:
— Ол поэт буолаарай?
— Да,—диибин,— иэ бэйэтэ.
— Сырдык баттахтаах дуо?
— Да, сырдык баттахтаах.
— Баттаҕа куудараах дуо?
— Сүрдэх көрдьүөс тойон.
— Хаһан кэлбитэй?
— Өтөр буолла.
— Ах, ийэкэм, ол киии!
Эн билэҕин.
Киии хаһан эрэ миигин
Көрдьүөстүк таптыыра.
Олус номоҕон уолчаан эта,
Оттон билигин...
Ол киһиг
Суруйаччы...
Биллиллээх поэт...
Ыгырыыта суох, дьэ, ыалдьыт.
Малыгыт ороҕон-чороҕон
Албынын быыччы көрбүтэ.
«Дьэ, уолдьаста! Эйиэхэ
көрсөн,
Ситэри сэһэргэнэ»,—
диэбитэ.
Куоҕу көҥүтэ үктэммин
Крауш суолунан иһэбин.
Туох да саныабын аймаабат.
Туох да ыйаалҕа ыйаабат.
Миньигэс да сыт дыргыйан
Саныам тумалтка мунньарда.
Саллаат ойоҕор чугаһаан,
Сүрэҕим таптаһыан баҕарда.
Дьэ, бу каллэ Крауша...
Сайыскыт сарайдарбын
Корботоҕум үс сыл буолла.
Сэлээбит күн-дыл,
Сибэккинэн симэммит,
ыт-дьым.
Ыраахтан ыт үрбэтэ,
Эмэҕирбит ыал дьиэтэ.
Дьиэ айы: ытарча, обох,
Онтон ураты туох да суох.
От, бурдук сыанатын туһунан,
Саҥа сохуоҥу ырытан,
Прон күүлэтин айаҕар
Дьон саҥата айдаарсар.
«Дорообоолоруг, доруоттор!»—
«Эй, саахыт!
Дорообо, дорообо!
Олорунан кэбис!
Баанынай одоҕун-дьаһаҕын
Иһит эрэ, күүлэй киһитэ.
Питерго саҥа туох
иннлэр?
Министри да билаарыг
буолуо?
Дэлэҕэ, едрит тоюо в дымно,
Кулаах эйигин иннитэй.
Эйигин туоратар саная суох.
Эн—баанынай уола
буоллаҕыт.
Албан аккынан кэбирэн
туруон,
Сүрэххин атыылыыг суоҕа.
Биһиэхэ үтүө саныаҕын
Кылбаччы туойа турааҕын...
Эт эрэ:
Тойот сирэ буор босхо
Баанынайга тиксэр дуо?
Хаһыытаһаллар дии:
Кэмэ кэлэ илик.
Сири тыытыыг!
Отчоро фронтка туох иһин
Олобут-сүтэбит?»
Кинилэр тыйыстын мичээрэн,
Мин диэки эдуулуу туралларр.
Оттон мин, ыар саныаҕа
түһэн,
Тугу да этиэхпин булбатым.
Хачыгырыыр күүлэ муостата
Тобом чуҥкуйуу тыыныата
Арай маны өйдүүбүн:
«Эт эрэ,
Кимий Ленин?»
Мин аргыый этэбин:
«Кини—эйигин».

В. ЧИРЯЕВ тылбааһа.

(Бүтүүтэ бэчээттэниэ).

КӨҤҮЛ КҮНЭ КҮӨРЭЙИЭ

Аан дойду тематыгар бэсиэдэ

Норуот бирр сомоҕо сокуоннай правительстводтан утары Чили генераллара балаҕан ыйыгар оҥорбут оро туруулларын күүппүттэн ыла 5 сыла аста. Ла Монеда дворец президент дьабарыаһын тэҥүүйбүт фашистскай мятежниктэр республика президенэ Сальвадор Альенде баһылыктаах дьабарыаһы көмүскүүр хорсуттары өлөрөргө дьулуһан дьиэни сиртэн уонна салгыттан варвардыы ытыалаабыттара. Тиҥэх тыыныттар диэри норуот интариэһин иһин охсуһарга бэйэтин биэрбит тылын президент толорбута. Кини бэйэтин холобурунан чилиецтэри узурпаторлар утары охсуһуута өрө күүрдэн ыйытыгар саа тутан олбута.

Чили үрдүнэн хааннаах дии татура хараҥа түүнэ бүрүүкэ-бүтэ. Биэс сыл тухары дойдуну осаднай балаһыанньаҕа олорор, чрезвычайнай байыаннай трибуналлар кыыллыйаллар, политическай партиялар үлэлэрэ бобуллубута. Пиночет режимигэр сөбүлэспэт буолуугa уорбаланнааччы барыта сойуоланар. Хунта кынырык буруйу оҥоруутун статистиката маннык: хас биирдии түөрт уонус чилиец түрмэлэргэ уонна концлагерларга олордо; суус отут улахан гражданнартан хас биирдэстэрэ ытыллыбыт, ыйаан өлөрүллүбүт эбэтэр өлүөр диэри пакаастанна; мөлүйүөн чилиецтэр Ийэ дойдуларыттан бардылар.

Фашистскай баһылыык-көҥүлүүр урдустар Норуот бирр сомоҕо правительствотын камигэр Чили норуота ситиспит кыайыыларын суох оҥорорго дьулуһаллар, дойдуну тас, сүрүннэн хотугу американскай, монополиялар хабалаларыгар киллэрэн Чили национальнай баайын-суолун ый ыһыаҕа оҥороллор. Сыччах бирр холобур. Альенде правительствотынан национализациламмыт Чили алтанын үүсэ өтүн биэрэр «Чукикамата» алтаны хостуур комплекса «Эксон» диэн американскай хампаанньа ба атыылаппа. Хунта государственнай предприятиелары барыларын каригин атыылыыр саныаларын туһунан ыйытиннэрдэ.

Пиночет режимэ дойду экономикатын тиһиэгэр тиийэ айгыратар балаһыанньаҕа киллэрдэ. Промышленность оҥорон таһаарыытын кээмэйэ намтыыр, инфляция хаһаанхытааҕар даҕаны улаатта, улаатыр дьоҕурдаах наһилиэнньэ 30 бырыһыанын кэриэ улэтэ суох хаалла. Нэһилиэнньэ 78 бырыһыана тиммэт-тугммат буолуу балаһыанньатыгар олорорун оннооҕор официальнай статистика билиҥэр. Хоргуйуу көҥнөрү дьыала курдук көстөр буолла. Оҕо өлүүтэ аан дойдуга саамай үрдүк таһымнанна.

Хунтаны утары турууу хас күн ахсын үүнүүтэ киһини муодарбаппат. Көрбүт дьон этэллэриэн, Чили столицатын дьиэлэрин истиэнэлэриттэр түүнүн сыыһарыллыбыт антифашистскай листовкалары карабинердар хас сарсыарда ахсын кыһыйан суох оҥороллор. Олору кистэлэннэрэ улаатыр норуот сомоҕолоһуутун, ол иһигэр коммунистар партиялара чилиецтэр, сыһыарбыллыллар. Массалар сопсоспот буолуулара улам аһаҕас көрүнэлэр. Сантьяго уулуссаларга эбэх тыһыынчалаах демонстрациялар туоһуларынан буолуталыыллар. Адьас соторутааҕыта столица кини площадыгар хунта буруйу оҥоруулларын утарар улаһыттэр массабай демонстрациялара буолла. Кинилэри утары карабинердар быраҕылыыллар, сүүчэҕэ киһи тутулунна.

Фашистскай режим ис политическай кризиһэ кини норуоттар иккі ардыларынаҕы изоляцияланыытынан доҕуһуоллаан. Бу режим аан дойду общественнайын хараҕар соҕотохсуйбута хайыы-үйэ ор буолла. Оны кытта тэҥнэ режим аҕыйах ахсаанныах союзниктара ыныгэ байыаннай уонна экономическай өйөбүллэрин улахаатык туоһутуран туран оҥороллор. Кинилэр ортолорутар—Чилиэ баар Хотугу американскай монополиялар оны сэргэ прогрессивнай күүстэри утары охсуһуута Пиночет курдук сыаналаах союзниттан сутэрэллэриттэн куттанар. Израиль итиэннэ Китай салайааччылара. Тель-Авив уонна Пекин Пиночет куомунньаахтарын кытта сыыһыаннара улам ыкса итиэннэ «истиг» буолан иһэллэр.

Ол эрээри эбэх мөлүйүөнүөх кредиттэри уонна заемнары таҥкаларынан уонна самолеттарынан комплектэри ахсыбакка, узурпатор-генераллар тэтэнэр сирдэрэ улам туорааннай буолан иһэр. Фашистскай режим дириҥ кризиһин туһунан Пиночет лаҕырын иһигэр хабырыйсыылар туоһулуулаллар. Адьас соторутааҕыта хунта баһылыга кини дии татордыы дьайыыларын утарарга саныаммыт салгыныаҕы байыаннай күүстэр командующайдара генерал Лиии поҥуттан ус. тарга күһаллыбыт.

Тоҕо даҕаны билигин Пиночет былааҥа кэлэн олордор, кини атаҕын аннытар [illegible] Быстах дьыҥалаахтар режимнэрин туох да быыһыа суоҕа—Вашингтон доллардара даҕаны, бэйэтин фашистскай ис дьыгын «демократическай» маскаанан саҥа сатыыр хунта бэйэтин маневрдара даҕаны.

Балаҕан ыйын бу күннэригэр сир үрдүн үтүө саныаларын барыа дьоно Чили норуотун кытта бирр саныалаахтарын биллэрэллэр. Кинилэр өлүүнү утары көрөн туран Сальвадор Альенде: «Мин Чилиэ уонна биһиги дойдубут дьыҥатыгар эрэнэбин. Былаанска тоҥнарыахсыттар дьулуһар бу хараҥа уонна кутурҕаннаах чаһы атын чилиецтэр аһарыахтара. Өйдөөх кэбиһин, үтүө иһин сарданалаах кэлэр кэми тутар иһин барар киэҥ суола хаттаан аҕыллар күнэ ырааҕа суох»,—диэн эпитэ ото көрөр тыллара олохха киирэлларигэр итэҕэйэллэр. Кырдык, ол күн хайаан да үүнүө.

В. СЕРОВ.
(ССТА).

«Өлбүттэр саҥарбат буолбаатахтарыа»—итинник аттаах саҥа документальнай фильми ГДР кинематографистара оҥордулар. Фильм Чилиэ фашистскай путч, хунта хаанньах дьайыыларын түөрүнэн көрсүбүт.

СИНОККА: фильмтэн кадр—Чили президенэ Сальвадор Альенде (саҥаһа) уонна вице-президент, Норуот бирр сомоҕолоһуутун правительствотыгар ис дьыалалар итиэннэ национальнай куттал суох буолуутун министрэ Хосе Тоа.

ССТА фотохрониката.

Редактор
А. Е. ЧИЧИГИНАРОВ.

ССКП райкома, райсовет исполкома ССКП райкомун бюротун чилиэйигэр, Карл Маркс аатынан совхоз Одьуулуннаах отделениетын управляющайыгар С. Х. Матвеевка кини таптыыр оҕото

МАТВЕЕВ
Алексей Семенович

соҕуннардык олбүтүнэн дириҥ кутурҕаннарын тиэрдиллэр.

БИҺИГИ ААДЫРЫСПЫТ: почтовай индекс 678700. Чурапчы с., Карл Маркс уул., 12, **ТЕЛЕФОННАРБЫТ:** редактор 21-395, отделлар—21-495, уопсай — 21-505.

«Саҥа олох» («Новая жизнь») — орган Чурапчинского райкома КПСС и районного Совета народных депутатов Якутской АССР.

Индекс 60849. Газета выходит по вторникам, четвергам и субботам на якутском языке. Объем 1 усл. печ. лист.
№ ЗАКАЗА 108

ЧУРАПЧИНСКАЯ РАЙОННАЯ ТИПОГРАФИЯ.
с Чурапча, ул. К. Маркса, 12. Тираж 2913.